

O'ZBEKISTONDA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISH

Ilyosov Sherzod

*Toshkent kimyo xalqaro universiteti,
turizm fakulteti, talabasi*

Turg'unov Mahkamboy

*Toshkent kimyo xalqaro universiteti,
turizm fakulteti, talabasi*

ANNOTATSIYA:

Ushbu maqolada mamlakatimizda ekoturizmning rivojlanishi nafaqat tabiatni muhofaza qilish, ekoturislarni ona tabiatimizga jalb etish, balki iqtisodiy sharoitni yaxshilash, aholini ish bilan ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qilayotganligi, ekoturizm va uning rivojlanishi nafaqat o'rganilayotgan hududning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitiga bog'liq bo'libgina qolmasdan balki shu hududning tabiiy sharoitiga, unda ekoturistik ob'ektlarning mavjudligiga va ularning geografik o'rniga ham bog'ligi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: ekoturizm, tabiat, ekoturistik xizmatlar, ekoturistik resurslar, atrof-muhit, toza turar joy variantlari, binolar.

АННОТАЦИЯ

В данной статье развитие экотуризма в нашей стране служит важным фактором не только охраны природы, привлечения экотуристов к нашей матушке-природе, но и улучшения экономических условий, обеспечения занятости населения, а экотуризм и его развитие зависят не только о социально-экономических условиях изучаемой территории приводятся сведения не только о характере территории, но и о наличии объектов экотуризма и их географическом расположении.

Ключевые слова: экотуризм, природа, экотуристические услуги, ресурсы экотуризма, окружающая среда, экологически чистые варианты проживания, здания.

ABSTRACT

In this article, the development of ecotourism in our country serves as an important factor not only in protecting nature, attracting ecotourists to our mother nature, but also in improving economic conditions, providing employment to the population, and ecotourism and its development depend not only on the socio-economic conditions of the studied area. information is provided not only on the nature of the area, but also on the existence of ecotourism facilities and their geographical location.

Key words: ecotourism, nature, ecotourism services, ecotourism resources, environment, clean accommodation options, buildings.

KIRISH

Bugungi kunda ekoturizm butun dunyoda eng serdaromad sohalardan biriga aylandi. Ekspertlarning fikricha, bu tarmoqni yanada rivojlantirish nafaqat ijtimoiy-iqtisodiy masalalarni samarali hal etish, balki ekologik muammolarni bartaraf qilishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Jahon sayyohlik tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, hozirda turizm sanoatida 210 milliondan ortiq ishchi xizmat qiladi va undan olinadigan daromad yiliga 770 milliard AQSh dollarini tashkil etadi. Ta'kidlash joizki, O'zbekiston ham boy tabiiy resurslar, betakror o'simlik va hayvonot olamiga ega. Ushbu salohiyatni asrash va ko'paytirish maqsadida ko'plab milliy dastur va loyihalar hayotga tatbiq etilmoqda. Chunki tabiiy sharoit xususiyatlari hududning ekoturistik imkoniyatlarini va uning qaysi turlarini rivojlantirish mumkinligini aniqlashga imkon beradi. Respublikamiz o'zining turistik resurslari bo'yicha Markaziy Osiyoda oldingi, dunyoda noyob turistik potensialga ega bo'lgan 10-15 ta davlat orasida joy egallaydi. Uning hududida har xil tarixiy davrlarga mansub noyob arxitektura, tarixiy va tabiat yodgorliklari mavjud.[1]

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

So'nggi yillarda O'zbekiston barqaror turizm tashabbuslari orqali o'zining beg'ubor tabiati, an'anaviy turmush tarzi va biologik xilma-xilligini namoyish etishda sezilarli yutuqlarga erishdi.[6]

Tabiiy merosni asrash.

O'zbekiston tabiati xilma-xil, jumladan, tog' tizmalari, cho'llar, daryolar va yam-yashil vodiylarga ega bo'lib, u ekotizistlar va tabiatni sevuvchilar uchun boshpana qiladi. Hukumatning tabiiy merosini muhofaza qilish va asrab-avaylash borasidagi sa'y-harakatlari natijasida ideal ekoturizm yo'nalishlari bo'lib xizmat qiladigan qo'riqlanadigan hududlar, qo'riqxonalar va milliy bog'lar barpo etildi. Sayyohlar G'arbiy Tyan-Shan tog'larining noyob ekotizimlarini o'rganishlari, Qizilqum va Qoraqalpog'iston viloyatlarining cho'l landshaftlari bo'ylab sayr qilishlari yoki Orol dengizi havzasining yashirin xazinalarini kashf etishlari mumkin.[3]

Madaniy immersion va jamoatchilik bilan hamkorlik.

O'zbekistonda ekoturizm tabiatni qadrlashdan tashqariga chiqadi; Shuningdek, u madaniy suvga cho'mish va jamoatchilik ishtirokini o'z ichiga oladi. Sayohatchilar an'anaviy amaliyotlarni boshdan kechirish, mahalliy jamoalar bilan muloqot qilish va mahalliy xalqlarning turmush tarzini qo'llab-quvvatlovchi barqaror turizm faoliyatida ishtirok etish imkoniyatiga ega. Qishloq qishloqlaridagi uy-joylar, hunarmandchilik ustaxonalari, organik dehqonchilik sayohatlari va madaniy festivallar tashrif buyuruvchilarga O'zbekistonning rang-barang madaniy merosini ulug'laydigan va madaniyatlararo almashinuvni rag'batlantiradigan yaxlit tajriba taqdim etadi.[2]

Barqaror amaliyotlarni ilgari surish.

Barqaror tajribalarni ilgari surish O'zbekistonning ekoturizmni rivojlantirish strategiyasining asosini tashkil etadi. Ekologik toza turar joy variantlari, mas'uliyatli

turoperatorlar, chiqindilarni boshqarish bo'yicha tashabbuslar va tabiatni muhofaza qilish loyihalari turizm faoliyatining atrof-muhit va mahalliy hamjamiyatlarga minimal ta'sirini ta'minlashning ajralmas qismidir. Sayohatchilar va manfaatdor tomonlar o'rtasida ekologik madaniyat va ijtimoiy mas'uliyatni tarbiyalash orqali O'zbekiston kelajak avlodlar uchun mamlakatning tabiiy va madaniy merosini saqlaydigan barqaror turizm modelini yaratishni maqsad qilgan.[5]

Qiyinchiliklar va imkoniyatlar

O'zbekiston ekoturizmni rivojlantirishda maqtovgga sazovor yutuqlarga erishgan bo'lsa-da, infratuzilmani rivojlantirish, salohiyatni oshirish va manfaatdor tomonlarning hamkorligi kabi muammolar saqlanib qolmoqda. Hukumat, xususiy sektor, nodavlat notijorat tashkilotlari va mahalliy hamjamiyatlarning hamkorlikdagi sa'y-harakatlari ushbu muammolarni hal qilish va O'zbekistonda ekoturizm salohiyatini to'liq ochish uchun muhim ahamiyatga ega. Ekoturizm infratuzilmasiga sarmoya kiritish, barqaror turizm amaliyotini targ'ib qilish va mas'uliyatli turizmni rivojlantirishga jalb qilish orqali O'zbekiston mintaqadagi yetakchi ekoturizm yo'nalishi sifatidagi mavqei oshirishi mumkin. O'zbekistonning ekoturizm orqali turizmni barqaror rivojlantirish yo'lidagi sayohati uning tabiiy va madaniy merosini asrab-avaylash, shu bilan birga tashrif buyuruvchilarga chinakam, hayratlanarli tajribalar taqdim etishga intilishidan dalolatdir. Ekologik barqarorlik, madaniyatni saqlash va jamiyat imkoniyatlarini kengaytirish tamoyillarini o'zlashtirgan holda, O'zbekiston sayyohlar uchun boyituvchi tajribalar taklif etuvchi hamda tabiiy va madaniy resurslarni asrashga hissa qo'shadigan yetakchi ekoturizm yo'nalishiga aylanishga tayyor. Sarguzasht, madaniyat va tabiatni muhofaza qilish uyg'unligi bilan O'zbekistonda ekoturizm tabiat ixlosmandlari va madaniyat tadqiqotchilarining qalbini zabt etishi kerak.[4]

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ekoturizmni rivojlantirishdan ko'zlangan maqsad quyidagilardan iborat:

jahon turistik xizmat bozorida O'zbekistonning ekoturistik salohiyati, tabiiy potentsiali va resurslarini namoyish qilish;

hududlarning, ayniqsa tabiatning, geotizimlarning ekoturistik resurslari va imkoniyatlaridan yanada samarali foydalanishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar olib borishni rag'batlantirish;

turizmni rivojlantirishda ekoturizmning ahamiyati va ulushini oshirish;

O'zbekistonda joriy etilgan turistik faoliyatda ekoturistik xizmatlar sifatini tubdan takomillashtirish va ekoturistik xizmatlar hajmini jadal oshirish;

istiqbolda ekoturizmni rivojlantirishga qaratilgan ilmiy, innovatsion va metodik ishlanmalarni yaratish;

O'zbekistonning turizm sohasidagi ijobiy qiyofasini shakllantirishda ekoturizm rolini oshirish va h.k.

O‘zbekiston ekoturistik resurs va imkoniyatlarga juda boy. Turoperatorlik firmalari tomonidan “Toshkent-Chorvoq-Toshkent”, “Toshkent-Bildirsoy-Chimyon-Toshkent”, “Toshkent-Zomin-Toshkent”, “Toshkent-Aydarko‘l-Toshkent” kabi marshrutlarda o‘tkazilgan ekoturlar, cho‘l hududlardagi tuyadagi sayr, nafaqat O‘zbekiston, balki butun dunyo turistlarining katta e‘tibor va e‘tiroflariga sazovor bo‘lmoqda. Tahlillarga ko‘ra, ekoturizm xizmatlarini ko‘rsatayotgan turoperatorlik firmalari asosan, Chimyon-Chorvoq rekreatsiya zonasi doirasida faoliyat ko‘rsatmoqda xolos. Biroq, O‘zbekistonning Hisor, Bobotog‘, Ko‘hitangtog‘ (Surxondaryo), Chaqchar (Qashqadaryo), Nurota (Navoiy-Jizzax), Zarafshon (Samarqand), Turkiston (Jizzax), Oloy (Farg‘ona), Qurama, Chotqol (Namangan) tog‘lari, Qizilqum cho‘lidagi qoldiq tog‘lar, Qizilqum cho‘li, Orol dengizining qurigan tubi va qodiq sho‘r ko‘llar, Ustyurt platosi, Borsa kelmas sho‘rxogi, Mingbuloq botig‘i, Aydarko‘l, Dengizko‘l, Amudaryo va Sirdaryo sohilidagi to‘qaylar, Muruntov kareri va tabiatning noyob yodgorliklari bo‘ylab majmual va mavzuli ekoturlar tashkil etish to‘laqonli yo‘lga qo‘yilmagan. O‘zbekistonda o‘ziga xos joziba va takrorlanmas manzaralarga boy bo‘lgan speleoturizm (g‘or turizmi) katta imkoniyatlarga ega. Ayni paytda O‘zbekistonda 500dan ortiq g‘orlar bo‘lib, ma‘lumotlarga ko‘ra, yetarli turistik infratuzilmaga ega bo‘lmaganligi sababli ularning birortasiga ham ekoturlar tashkil etilmayapti. O‘zbekiston cho‘llari va tekislik hudlarida barxan, dyuna, to‘qay, sho‘rxok, taqir, quduqlarni, shuningdek mahalliy cho‘ponlar yashash tarzini namoyon qiluvchi o‘tovlarni tomosha qilishga qaratilgan tuya sayrini tashkil etish katta imkoniyatlarga ega. Katta Chimyon, Zomin, Chotqol, Ko‘ksuv, Piskom, Turkiston, Hisor, Zarafshon, Oloy, Qurama, Nurota tog‘larida piyoda, trekking turlarini hamda alpinizmni tashkil etishga tabiiy geografik shart-sharoit mavjud. Shuningdek, tog‘lardan oqib tushuvchi ko‘plab serostona va sharqiroq daryo va soylar (Ugam, Chotqol, Piskom, Ko‘ksuv, To‘polondaryo, Shoximardon, Sangzor, Zarafshon va h.k.)larda rafting turizmini rivojlantirish imkoniyatlari katta. Ilmiy tadqiqot muassasalari va mutaxassislarning ma‘lumotlariga ko‘ra, bugungi kunda ekoturizmning rivojlanish yo‘nalishlari va istiqbollari tabiat qonuniyatlari va geotizimlar barqarorligi bilan bog‘liq holda shakllanmoqda. [1]

XULOSA

So‘ngi yillarda O‘zbekistonda ekoturizmning ilmiy va metodologik asoslarini ochib berishga qaratilgan bir qator ilmiy izlanishlar olib borildi, nomzodlik va magistrlik dissertatsiyalari himoya qilindi, ilmiy va o‘quv adabiyotlar nashr qilindi. An’anaviy ustoz-shogird tizimida ekoturizm va o‘lkashunoslikning nazariy jihatlari o‘rganildi. Ammo, bu boradagi tahlillar ekoturizm yo‘nalishida tabiatni, geotizimlarni yaxshi biladigan, tabiatda va tabiatning ekstremal sharoitlarida guruhni boshqara oladigan, zurrur bo‘lganda birinchi tibbiy yordamni ko‘rsatish malakasiga ega bo‘lgan bakalavr kadrlar tayyorlash dolzarbligini ko‘rsatmoqda. Sababi, tarixiy turizm, diniy turizm, tibbiyot turizmi, madaniy turizm kabi turizm turlari asosan shahar joylarda,

turistik infrastruktura va servis obektlari yetarli joylarda o'tkazilsa, ekoturlar asosan tabiat qo'ynida va geotizimlarda olib boriladi, aksariyat ekoturlar ekstremalligi bilan xarakterlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. <https://kun.uz/news/2017/03/08/uzbekistonda-ekoturizmni-rivozlantiris-imkoniatlari-kandaj?q=%2Fuz%2Fnews%2F2017%2F03%2F08%2Fuzbekistonda-ekoturizmni-rivozlantiris-imkoniatlari-kandaj>[1]
2. Dudura I.M. va boshqalar. O'zbekiston tabiat yodgorliklari. - Toshkent: O'zbekiston. 1980[2]
3. Tetyuxin G.F., Mamatqulov M.M., Batunskaya B.A. O'zbekistonning jonsiz tabiatidan oqilona foydalanish va muhofaza qilishning ayrim jihatlari. - Toshkent: Muxlis. 1987[3]
4. Shamuratova N.T. O'zbekistonda ekoturizm va uning tabiiy geografik jihatlari. Geografiya fanlari olishi ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya. - T.: 2011 yil.[4]
5. Shomurodova Sh. G. Chimyon-Chorvoq kurort-rekreasion zonasida turizm rivojlashtirishning tabiiy geografik asoslari. Geografiya fanlari bo'yicha falsafa doktori ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya. - T.: 2020.[5]
6. Ergashev A., Yarulin R. O'zbekiston tabiatidagi noyob biologik yodgorliklar va ularni muhofaza qilish.-Toshkent: o'qituvchi. [6]